

Batı Avrupa’da Türkçe Öğretimi Neden Önemli?

Doç. Dr. Kutlay YAĞMUR
Babylon- Kültür Çalışmaları Bölümü
Tilburg Üniversitesi Öğretim Üyesi, Hollanda

Giriş

TASAM tarafından düzenlenen Dünya Türk Forumunun en önemli vurgusu yaratıcı düşüncenin ışığında yaratılacak olan ortak enerji ile yeni açılımların planlanacak olmasıydı. Dünya’nın dört bir yanından Türkçe konuşan halkların temsilcileri kendi yörelerindeki sorunları dile getirirken, bir kısmı da kapsamlı çözüm önerileri sundu. Ülke birliğinin yanı sıra eylem birliği de vurgulandı. Başkurtlardan Kırgızlara, Doğu Türkistan’dan ABD’deki Türklere kadar irili ufaklı birçok Türkçe konuşan halkın temsilcisi mevcut konumlarını ve geleceğe ilişkin beklentilerini aktardılar. TASAM’ın yöneticileri uzak görüşlülük sahibi bir yaklaşımla, yerkürede Türkçe konuşan her gruba ulaşmanın gururunu yaşadılar. Batı Avrupa’da yaşayan beş milyon Türk göçmen ise daha çok politik düzeyde temsil edildi. Bunun faydaları elbette tartışılmayacak kadar fazladır. Ancak Batı Avrupa’nın mevcut koşullarıyla ilgili farklı seslerin daha fazla duyulması gerekmektedir. Türkçe konuşamayan Türk soyluların bir iki kuşak içerisinde Türklük algılarında azalma olacağı gerçeğinin anlaşılması gerekiyor. Türkçe eğitimi sadece Türk kimliğinin yaşatılması için değil, Batı Avrupa’da yaşayan Türk varlığının eğitim ve iş dünyasında sağlam bir konuma kavuşması için de çok önemlidir. Bu makalede Türk toplumunun Batı Avrupa’da yaşadığı sosyal dışlanmışlık ve “imaj” sorununun olumlu yönde değiştirilmesi için yapılması gerekenler eğitim bilimci gözüyle tartışmaya açılacaktır.

Batı Avrupa’da yaşayan beş milyonluk Türk varlığı mevcut konumu ile ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunlar çözülmediği sürece bu büyük nüfus niteliksiz kuru kalabalık olmaya olarak kalacaktır. Ancak eğitim alanında uzun vadeli planlı çalışmalar yapılır ise bu önemli nüfus hem yaşadıkları ülkelere ciddi katkılarda bulunacak hem de anavatanları Türkiye’ye çok daha faydalı olacaklardır. Batı Avrupa’da oluşacak nitelikli Türk nüfusu

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerini de çok daha olumlu bir yönde geliştirecektir. Avrupa Birliği Türkiye'ye yaklaşımında "ihtiyatlı" bir yaklaşım sergilemektedir. Bunun siyasi nedenleri bir yana Batı Avrupa'da yaşayan Türklerin eğitim düzeylerinin ve sosyal katılımlarının sınırlı olması bu çekincenin artmasına neden olmaktadır. Gençlerinin büyük bir kısmı düşük eğitimli ve işsiz olan bir Türk varlığı yerine yüksek eğitimli ve donanımlı Türk varlığı olsa idi mevcut koşullar çok daha farklı olurdu. Yıllardır ihmal edilen can alıcı eğitim sorunları zamanında ele alınsaydı, bugünkü koşullar çok daha farklı olurdu. Ancak "zararın neresinden dönülürse kârdır" düşüncesiyle hareket ederek çözüm önerileri sürekli dile getirilmelidir. TASAM'ın yarattığı düşünce platformunda belki bu öneriler ciddi eylem planlarına dönüşebilir umuduyla çözüm önerileri mutlaka tartışılmalıdır.

Bu makalede Hollanda ve Almanya genelinden yola çıkarak Batı Avrupa'da Türk çocuklarının eğitimine ilişkin saptamalarda bulunulacak ve mevcut sorunların özünde dil etkeninin olduğu tartışılacaktır.

Yanlış Teşhis – Yanlış İlaç

Hastalığa yanlış teşhis koyan doktor yanlış ilaç verecektir. Türk göçmen çocuklarının durumunu bu eğretileme (*metafor*) çok iyi anlatmaktadır. Anadili dışında bir dilin konuşulduğu ortamlarda büyüyen tüm çocuklar gibi Türk göçmen çocukları da Türkçe edinim sürecini tamamlamadan ikinci bir dilin derin havuzuna atılmaktadırlar. Bu çocuklara uygulanan modelin adı "ister boğul, ister yüz" diye tanımlanabilecek olan "submersion" eğitim modelidir. Çocuk hiç bilmediği bir dilde eğitime tabi tutulmakta ve çocuğun dili kendi kendine öğrenmesi beklenmektedir. Bu ilkel yöntem Batı Avrupa'da ağırlıklı olarak kullanılan eğitim şeklidir. Kullanılan ders araç gereçleri göçmen çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamaktan çok uzaktır. Aynı şekilde bu sınıflarda ders veren öğretmenler de anadili Almanca veya Hollandaca olmayan çocuklara ne tür didaktik yöntemlerle yaklaşacağı konusunda hiçbir özel eğitim almamış öğretmenlerdir. Anadili Almanca olan çocuklara nasıl eğitim veriyorlarsa Türk göçmen çocuklarına da aynı şekilde dil öğretmeye çalışmaktadırlar. Bu durumun doğal sonucu birçok göçmen

çocuğunun bir süre sonra “öğrenme zorluğu var” yaftalaması ile öğrenme güçlüğüne sahip ve zihinsel becerileri çok düşük çocukların gönderildiği özel okullara gönderilmesi oluyor. Bu tür çocukların Hollanda ve Almanya’daki oranı çok yüksektir. İşin özünde ise bu tür okullara giden çocukların hiçbir zihinsel sorunu olmadığı gerçeği vardır. Göçmen çocuklarının Almanca veya Hollandaca dilinde yeterli gelişim düzeyine sahip olmamaları onların öğretmenleri tarafından “sorunlu” olarak görülmesine yeterli olmaktadır. Atfedilen “sorun” doğrultusunda özel testlere tabi tutulan öğrenciler kullanılan testlerin kültürel yanlılığından ve dil becerisi gerektirmesinden dolayı da öğretmenin teşhisini destekler nitelikte sonuçlar alınmaktadır. Kurumsal testlerle yaftalanan göçmen çocukları çok farklı bir eğitim kanalına yönlendirilmekte ve uzun vadede bu kanaldan çıksalar bile çok ciddi zaman kaybı ve psikolojik yıkım yaşamış olmaktadırlar.

Tüm bu sorunların özünde dil öğrenimi ve edinimi arasındaki farkı bilmeyen sözüm ona uzmanların yanlış tutumları yatmaktadır. Anadili Almanca olmayan bir Türk çocuğunu havuz modeli eğitime tabi tutmak bu çocukları bile bile başarısızlığa mahkûm etmektir. Bu tür çocukların mutlaka iki dilli eğitime tabi tutulması gerekmektedir. Ancak iki dilli eğitim özel hazırlanmış ders araç gereçleri ve iki dilli donanımlı öğretmenler gerektirdiği için Batı Avrupalı eğitim kurumları kesinlikle bu yola başvurmamaktadır çünkü bu tür eğitim için ciddi maddi kaynak gereklidir. Göçmen çocukları için para harcama gereği duymayan zihniyet bu çocukları eğitim yaşamlarının daha başında başarısızlığa mahkûm etmektedirler. Kendi hatalarını örtbas etmek için de göçmen aileleri ve çocuklarını suçlamak en kolay yöntem olmaktadır. Göçmen ailelere çocuklarının eğitimde başarısız olmalarının en önemli nedenini evde Türkçe konuşuyor olmaları olarak göstermektedirler. Kendi çocuklarına İngilizce öğretmek için çabalayan Alman veya Hollandalı velilerin çabalarını destekleyen eğitim kurumları Türk çocuklarının iki dilliliğini bir “sorun” gibi göstermeye çalışmaktadırlar. Konunun özünde kendi uyguladıkları yanlış eğitim politikaları olduğu gerçeğini saklamak için Türk anne-babalara “evde Türkçe konuşmamaları” sadece Almanca konuşmaları öğütlenmektedir. Bu durum, bazı velilerin kırık dökük Almanca veya Hollandacaları ile çocuklarıyla eksik iletişim kurmalarına yol açmaktadır. Dil sadece iletişimi sağlamaz aynı zamanda çocukların duygusal gelişimi için de çok önemlidir. Eksik iletişim çocuğun duygusal

gelişimini de eksik bırakmaktadır. Bu gerçeği bildiği halde görmezden gelen eğitimcilerin dürtülerini anlamak mümkün değildir.

Doğru Teşhis – Doğru Çözüm

İki dillilikle ilgili alan yazın incelendiğinde karşımıza çıkan en çarpıcı gerçek, anadilinde belli bir beceri seviyesine ulaşamamış çocukların ikinci dil öğreniminde başarısız olacağı şeklindedir. Anadili becerileri gelişmiş olan çocukların ikinci dili çok daha hızlı ve etkin bir şekilde öğrendikleri araştırma sonuçları ile somut bir veridir. İki dillilik alan yazınında birçok eser vermiş olan Jim Cummins'in kuram ve tezleri doğrultusunda anadili ve ikinci dil arasındaki ilişkiyi tartışıp, Almanya'nın Duisburg kentinde yapılmış olan geniş kapsamlı bir çalışmanın sonuçlarını sunarak Türkçenin göçmen Türk çocukları açısından önemi gösterilecektir.

İki dilliliğin bilişsel beceriler üzerindeki etkisi üzerine en kapsamlı çalışmalardan birisini Kanadalı dilbilimci Jim Cummins yapmıştır. Cummins (1979) literatürde eşik kuramı olarak bilinen çalışmasıyla iki dilliliğin zihinsel beceriler üzerindeki etkisi konusunda çok farklı bir yaklaşım sunmuştur. 1970'li yıllara kadar iki dilliliğin eğitim çevrelerinde "ciddi bir sorun" olarak algılandığını düşünürsek, Cummins'in araştırma sonuçları yeni bir dönemin başlangıcını oluşturmuştur. Bilişsel becerilerin gelişiminin akademik başarının temeli olduğu her eğitimci tarafından bilinir. Dil gelişimi ve bilişsel gelişim arasındaki ilişki iki dilli çocukların okul başarılarıyla yakından ilgilidir. Cummins'e göre, iki dilli çocukların bilişsel becerilerinin düzenli gelişebilmesi ve iki dilliliğin zihinsel gelişim üzerinde yapacağı olumlu etkiden faydalanabilmeleri için dilsel beceriler açısından belli bir seviyeye ulaşmaları gereklidir. Bu temel seviye dilsel ve bilişsel bir eşik niteliğindedir. Eşik kuramı dengeli ve baskın iki dilliler arasındaki farkın anlaşılması için önemlidir. Bu kuramda, her biri iki dilli çocuk için farklı sonuçlar ifade eden iki farklı eşik vardır. İki dilliliğin olumsuz etkilerinden kaçınmak için iki dilli bir çocuk her iki dilde de birinci eşige ulaşmak zorundadır. Eşik kuramının daha iyi anlaşılması için Baker'ın (2006) yaptığı gibi görsel bir benzetme ile açıklayalım. Bilişsel becerilerle dilsel becerilerin barındığı üç katlı bir ev düşünelim. Eğer çocuk dilsel beceriler açısından evin

birinci katında bulunuyorsa bu çocuğun hem bilişsel becerilerinin hem de dilsel becerilerinin eksiklikler içerdiği düşünülmelidir. Bu seviyede bir çocuk kendisini çok iyi ifade edemeyecek, ileri düzeyde zihinsel işlemler gerektiren işlemleri de yapamayacaktır. Bu seviyedeki çocuklar kısıtlı iki dilliliğe sahiptirler ve her iki dilde de yaşlarına oranla daha geridedirler. Bu durumun çocukların zihinsel gelişimine etkisi çok olumsuzdur. Evin ikinci katında bulunan çocuklar birinci eşiğe ulaşmış olarak nitelenebilirler. Bu seviyedeki iki dilli çocuklar *baskın* iki dillidirler, yani dillerden birinde yaş grubunun özelliklerine sahiptirler ancak diğer dilde istenilen seviyede değildirler. Birinci eşiğe ulaşmış olan çocukların zihinsel becerileri yaş grubu ortalamasından fazla bir sapma göstermez, çocuklar olağan bilişsel becerilere sahiptirler. İki dilliliğin çok olumlu faydalarının elde edilebilmesi ve bilişsel becerilerin en üst seviyede gelişebilmesi için iki dilli çocukların evin üçüncü katına yani ikinci eşiğe ulaşabilmeleri gerekmektedir. Bu aşamadaki çocukları *dengeli iki dilli* olarak nitelemekteyiz ve iki dilliliğin bu aşamada bilişsel beceriler üzerinde çok olumlu ve güçlendirici etkide bulunduğunu görüyoruz. Tek dilli çocuklara göre bu seviyedeki çocukların çok daha yaratıcı ve ileri düzeyde zihinsel işlem gerektiren durumlarda çok daha başarılı olduklarını görüyoruz. İki dilli çocuklar açısından ulaşılmaması gereken beceri düzeyi ikinci eşik seviyesidir.

Cummins sonraki çalışmalarında iki dilin gelişiminin bir biriyle bağlantılı olduğu hipotezini öne sürmüş ve bu durum anadili öğretiminin önemini bir kez daha gözler önüne sermiştir. *Developmental interdependence hypothesis* olarak bilinen bu kuram ikinci dilde ulaşılabilecek olan beceri seviyesinin belli oranlarda birinci dildeki beceri seviyesine bağlı olduğunu önermektedir. Diğer bir deyişle, birinci dildeki kavram gelişimi ne kadar zenginse, ikinci dil de o oranda gelişecektir. Bu ilişki her ne kadar farklı çalışmalarla test edilmişse de bu konu üzerinde çok kapsamlı çalışmalar yapılmamıştır. Bu makalede iki dil arasındaki beceri seviyesinin iddia edildiği gibi bir ilişkiye sahip olup olmadığı konusunda çok somut veriler sunuyoruz.

Okul Başarısı ve Dil Becerileri

Türk göçmenlerin büyük çoğunluğu Türkiye’de kırsal kesimlerden gelmektedir. Anne-babaların büyük kısmı düşük eğitime sahiptir. Her ne kadar Türk anne-babalar eğitime

çok önem verse de evde çocuklarına yeteri kadar destek verememektedirler. Özellikle eğitim dilinin Almanca, Fransızca veya Hollandaca olduğu durumlarda bu destek daha da azalmaktadır. Okul ve ev kültürü arasındaki büyük farklılıklar, anne babaların yabancı dil becerileri velilerin çocukların eğitiminde söz sahibi olmasını ve bu sürece etki etmesini olumsuz etkilemektedir. Bu kısıtlılıkları göz önünde bulundurmeyen Alman veya Hollandalı eğitimciler, büyük bir genelleme ile, Türk ailelerin çocuklarının eğitime hiç ilgi duymadıklarını ve eğitime kayıtsız olduklarını düşünmektedirler. Ayrıca, anadili Almanca veya Hollandaca olan çocuklarla Türk çocuklarının dil becerileri tahmini yöntemlerle kıyaslanarak Türk çocuklarının zihinsel ve dilsel gelişimlerinin çok daha geride olduğu önerilmektedir. Bazı bilim adamları, örneğin Driessen (1996), yaptıkları çalışmalarla ilköğretim sonunda Arap ve Türk çocukları ile Hollandalı çocuklar arasında dilsel ve bilişsel gelişme açısından iki yıllık bir gerilik olduğunu önermektedir. Ancak kıyaslanmanın işçi kökenli Türk ailelerinin çocukları ile yüksek eğitilmiş Hollandalı velilerin çocukları arasında olduğunu vurgulamamız gerekmektedir. Bu bulgunun şaşırtıcı hiç bir yanı yoktur çünkü sosyal statü ve eğitim seviyesi arasındaki farklılıkların bu tür sonuçlar vermesi kaçınılmazdır. Eğer aile kökeni benzer olan Türk ve Hollandalı çocuklar kıyaslanmış olsa idi farklılığın ciddi olmadığı kolayca görülebilirdi. Benzer bir kıyaslama düşük eğitilmiş Hollandalılarla yüksek eğitilmiş Hollandalıların çocukları arasında yapılmış olsaydı, benzer farklılıklar görülürdü. Ancak eğitim planlaması yapan çevreler bu tür verilerden yola çıkarak, göçmen çocuklarına ilişkin yanlış kanılar oluşturmakta ve bu durum çocukların uygun olmayan okullara yönlendirilmesinde ciddi bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal farklılıklar üzerinde durmak yerine milliyet farklılığı öne plana çıkarılarak Türk grubu bir bütün olarak tek bir kefeye konulmuş olmaktadır. Bu durumun eğitim bilim açısından ciddi mesajları vardır. İkinci bir yanlış da göçmen öğrencilerin okul başarısızlığının çocukların evde konuştukları ana dillerine fatura edilmesidir. “Evde farklı bir dil konuştukları için başarısız olmaktadır” gibi hiç bir bilimsel veriye dayanmayan iddialar öne sürülmektedir. Aslında, bu görüşün karşıtı bilimsel veriler mevcuttur. Örneğin, Klatter-Folmer (1996) Türk çocuklarının Hollanda ilköğretim okullarında başarı oranlarını araştırdığı doktora çalışmasında, öğrencilerin başarı oranları ile anadil becerileri arasında çok yakın bir ilişki tespit etmiştir. Ayrıca, Hollandaca becerileri üst düzeyde olan çocukların Türkçe becerilerinin

de üst seviyede olduğu görülmüştür. Aynı şekilde Türkçe dil becerileri ile okul başarısı arasında da çok yakın bir ilişki tespit edilmiştir. Okul başarısı en yüksek olan öğrencilerin hem Türkçe hem de Hollandaca becerilerinin ileri düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Hem Batı Avrupa basın yayın organları hem de politikacılar eliyle Türk göçmenlere ve çocuklarına karşı yürütülen en ciddi kampanya uyum (entegrasyon) odaklı olanlardır. Türk göçmenlerin anadillerinde konuşmalarını uyuma en büyük engel olarak gösteren siyasiler, hem eğitim kurumlarını hem de yazılı ve görsel basını yanlarına alarak Türkçe konuşmanın hem toplumsal hem de eğitim açısından kabul edilemez olduğu iletisini yaymaya çalışmaktadırlar. Bu durum göçmen ailelerini ve çocuklarını sosyal-psikolojik açıdan ciddi şekilde etkilemekte, farkında olmadan insanlar Türkçe konuşmaya tereddüt etmektedirler. Bilimsel hiç bir dayanağı olmayan bu yaklaşım kuşaklar arasında anadilin erozyona uğramasına neden olmaktadır. Hollanda'da yapılan bazı bilimsel çalışmalar anadilin hiç bir şekilde uyuma engel olmadığını ayrıca eğitimde başarıya köstek değil aksine destek olduğunu ortaya çıkartmıştır. Driessen, van der Slik ve de Bot (2002) yaptıkları geniş kapsamlı araştırmada tartışmaya son noktayı koymuşlardır. Anadili Hollandacadan farklı lehçeler olan çocuklarla anadili Hollandaca olan çocukları kıyasladıklarında evde farklı lehçe konuşan çocukların Hollandaca konuşan çocuklardan çok daha üstün başarı gösterdikleri anlaşılmıştır. Bu bulgu bile anadili karşıtı kampanyaları yavaşlatmış ve meselenin daha çok sosyal sınıf ve velilerin eğitim seviyesiyle bağlantılı olduğu anlaşılmıştır. Driessen, van der Slik ve de Bot (2002) yaptıkları istatistiksel analizlerin evinde Hollandaca dışında bir dil konuşan çocukların Hollandacalarının diğer Hollandalı çocuklardan hiçte geri olmadığını belirtmişlerdir. Özellikle Güney Hollanda bölgesinde Limbörg anadiline sahip çocuklar okul dışında çok az Hollandaca konuştukları halde Hollandaca testlerinden en yüksek sonuçları almışlardır. Halk arasında yaygın olan kanının aksine, evinde Hollandaca dışında bir dil konuşan çocukların eğitimde çok başarılı olduklarını göstermişlerdir. Bu durumun göçmen aileler tarafından bilinmesi de önemlidir. Bu şekilde anadillerine karşı bir tutum geliştirmeleri önlenmiş olur. Çocuğun sağlıklı bilişsel gelişimi için anne-babanın en hakim olduğu dilde çocuğuyla iletişim kurması çok önemlidir. Eğitim kurumları açısından da alınması gereken mesaj, tutarlı iki dilli programların çocukların dil

gelişimine katkı sağlayacağı gibi okul başarılarını da artıracaktır. Okulda kullanılan dilin etkili öğrenimi anadilinde atılacak olan sağlam temelden geçmektedir. Bu şekilde göçmen çocuklarının okul yaşamlarında başarısız olmalarının da önüne geçilmiş olacaktır.

Hollanda benzeri tartışmalar Alman eğitim çevrelerinde de sıkça yapılmaktadır. Alman kamuoyu ve eğitim çevreleri Türk çocuklarının eğitimdeki başarısızlığının yegane nedeni olarak evlerinde anadillerinde konuşmalarını ve Almanca becerilerinin kısıtlılığını göstermektedirler. Ammermüller'e göre (2005), göçmen çocuklarının düşük okul başarısının nedeni bu çocukların Alman çocuklarına kıyasla okula geç kayıt yaptırılmaları ve evlerinde öğrenmeye uygun ortamların olmayışındadır. Türk ve Alman çocukları arasındaki en önemli farklılıklar, Alman çocukların daha yüksek dereceli okullara gitmeleri, evlerinde öğrenmeyi kolaylaştıracak daha uygun ortamların olması, çok sayıda kitaba sahip olmaları ve göçmen çocuklarının evde Almanca dışında bir dil konuşmalarıdır. Yapılan bu tespitler yine eğitimde başarısızlığın failinin anadili olduğunu vurgular niteliktedir. Almanca dışındaki anadilleri suçlu gösterilmeye devam edilmektedir. Bu makalede sunulan bilimsel veriler ilgili çevrelere verilecek olan en somut ve kesin yanıt olacaktır. Dolayısıyla bu çalışmanın bulguları anadili ve ikinci dil arasındaki ilişkiyi saptaması açısından da çok önemlidir.

Deneysel Çalışma

Bu araştırma yoluyla Cummins'in bağlaşıklık derin yapı modelinin test edilmesi amaçlanmıştır. Bu kurama göre çocukların ikinci dilde ulaşacakları beceri seviyesi onların birinci dildeki beceri seviyeleriyle doğru orantılıdır. Anadilinde beceri seviyesi ne kadar yüksekse öğrenilen ikinci dilde de benzer seviyeye ulaşılabilecektir. Bu ilişkinin görülebilmesi için Hollanda Test Merkezi (Cito) tarafından geliştirilen iki dillilik testi önemli bir işlev görecektir. Önce Hollanda'da Türkçe ve Hollandaca olarak geliştirilen test (Verhoeven, 1990), Duisburg şehri Eğitim Dairesinin talebi üzerine Cito tarafından Almancaya *Cito Sprachtest* adıyla uyarlanmıştır (Konak, 2005). Amaç çocukların Almanca becerilerini okula başlamadan 10 ay önce tespit etmektir böylece, dil becerilerinde gerilik olan çocuklar saptanabilecek ve fazladan dil dersleri almaları

sağlanmış olacaktır. Çocukların dilsel ve bilişsel becerilerinin doğru saptanabilmesi ve uygun eğitimin verilebilmesi için Duisburg kentinde ikinci büyük grup olan Türk çocukları için de Türkçe test kullanılmıştır.

Cito Sprachtest'i altı bölümden oluşmaktadır:

- 1) Ses bilgisi – 30 soru
- 2) Bilişsel kavramlar – 65 soru
- 3) Pasif sözcük dağarcığı – 60 soru
- 4) Metin kavrama – 20 soru
- 5) Aktif sözcük dağarcığı
- 6) Tümce tekrarı

Son iki bölüm geleneksel kalem-kağıt testidir ve öğretmen eşliğinde yapılmalıdır. Çocukların okuma yazma becerilerinin olmadığı düşünülerek, ilk dört bölüm bilgisayar ortamına uyarlanmış ve görsel ve işitsel olarak sınav çocuklara sunulmuştur. Bu makalede sadece ilk dört bölümle ilgili sonuçlar sunulacaktır. Sınavın bir parçası olarak çocuklarla bir anket çalışması yapılmış ve bu sormacada çocuklara evde konuştukları dil, hangi dili daha iyi konuştukları vb. gibi sorular da sorulmuştur. Bu soruların yanıtlarına göre çocukları değişik gruplara ayırmak mümkün olmuştur.

Denekler

Duisburg kentinde ilköğretim okuluna başlayacak olan çocukların tamamı *Cito Sprachtest*'ini yapmışlardır. Toplam 5.330 öğrenci sınavı yapmıştır. Çocukların doldurduğu anket sorularından yola çıkılarak çocuklar konuştukları dile göre sınıflandırılmıştır. Ayrıca çocuklar hangi dili daha iyi konuştuklarını da belirtmişler ve bu bilgi doğrultusunda da Türk çocukları Türkçeyi iyi konuşan ve Almancayı iyi konuşan şeklinde iki gruba ayrılmışlardır. Aşağıda sunulan Tablo-1'de çocukların dil gruplarına göre dağılımı sunulmaktadır.

Tablo 1: Öğrencilerin dil gruplarına göre dağılımı

Gruplar	Sayı	%
Anadili Almanca	2954	55.4
Almanca baskın Türk (AB-Türk)	357	6.7
Almanca baskın diğer	483	9.1
Diğer diller	295	5.5
Türkçe baskın Türk (TB-Türk)	1241	23.3
Total	5330	100.0

Tablo 1’den anlaşıldığı gibi Duisburg kentinde okula başlama çağındaki çocukların %29’u Türk kökenlidir. Bu çocukların %6.7’si Almancalarının Türkçelerinden daha iyi olduğunu ve ağırlıklı olarak Almanca konuştuklarını belirtmişlerdir. Diğer taraftan çocukların %23’ü Türkçe becerilerinin daha baskın olduğunu ve çoğunlukla Türkçe konuştuklarını iddia belirtmişlerdir.

Anket kısmından alınan sonuçlara göre:

- 1) Duisburg şehrinde Almanca dışında 37 farklı dil konuşulmaktadır ve toplam öğrenci nüfusunun %44.6’sına tekabül etmektedir.
- 2) Bu çocukların %29’u Türkçe konuşurken, %15 kadarı Lehçe, Rusça, Farsça gibi diğer dilleri konuşmaktadırlar.
- 3) Çocukların %55.4’ü sadece Almanca konuşmaktadır.

Anket sonuçları bile Duisburg kentindeki çok dilliliğin boyutunu ve zenginliğini göstermektedir. Biz bu makalede alınan tüm sonuçları değerlendirme imkanına sahip olmadığımız için genel hatlarıyla Türk ve Alman grupları arasındaki farklılıkları inceleyeceğiz. Çalışmaya katılan çocukların yaşlarıyla ilgili bilgi önemli olduğu için Tablo-2’de bu bilgiyi sunuyoruz.

Tablo 2: Sınava katılan çocukların yaş dağılımı

Gruplar	Yaş Grupları						Bilinmeyen	Toplam
	<5	5- 5.5	5.5 - 6	6 – 6.5	6.5 - 7	7 >		
Alman	26	424	1132	795	71	16	92	2556
AB-Türk	0	29	115	99	14	2	0	264
AB-diğer	9	60	170	145	16	5	17	422
Diğer	1	31	105	84	18	5	5	249
TB-Türk	7	96	404	282	49	9	16	863
Toplam	43	640	1926	1402	168	37	135	4354

AB-Türk: Almanca baskın Türk;

AB-diğer: Almanca baskın diğer dil grupları;

TB-Türk: Türkçe baskın Türk.

Sonuçlar

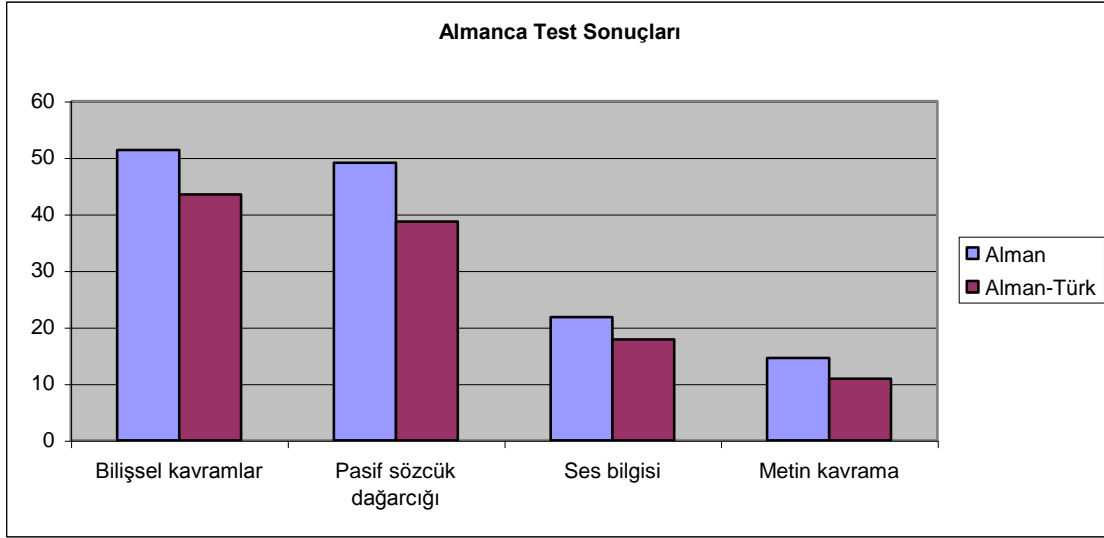
Çalışmaya Duisburg kentinde okula başlayacak olan çocukların tamamı katıldığı için, bulguların temsil gücü çok yüksektir. Ayrıca, çocukların farklı dil becerilerini ölçmek de onların dilsel becerilerini anlamak açısından önemli bir avantaj sağlamaktadır. Testin temsil gücü ile geçerliği farklı şeylerdir, dolayısıyla, testin tüm bölümleri üzerinde yapılan geçerlik test sonuçları da ölçüm aracımızın geçerliği ve güvenilirliği açısından fikir vermektedir. Sonuçlar oldukça yüksek *Alpha* güvenilirlik değerleri ortaya çıkarmıştır:

Test bölümü	Almanca Testi Alpha değeri	Türkçe Testi Alpha değeri
Bilişsel kavramlar	.84	.83
Pasif sözcük dağarcığı	.84	.80
Ses bilgisi	.90	.87
Metin kavrama	.81	.66

Sonuçlardan görüldüğü gibi metin kavrama geçerlik sonuçları diğer bölümlere göre daha düşüktür. Özellikle Türkçe testinin *Alpha* değeri Almancaya göre oldukça düşüktür.

Aşağıda sunulan Tablolarda anadili Almanca olan çocuklarla, Almanca baskın Türk (AB-Türk) ve Türkçe baskın Türk çocukları (TB-Türk) kıyaslanacaktır. Diğer göçmen gruplar içinde Türk grubunun durumunun görülebilmesi içinde onlarla da kıyaslamalar yapılacaktır. Sonuçların geneli incelendiğinde tek dilli Alman çocuklarının Almanca testinin tüm bölümlerinde en yüksek puanları aldığını görüyoruz. İki Türk grubunun sonuçları ise çok ilginç bulgular içermektedir.

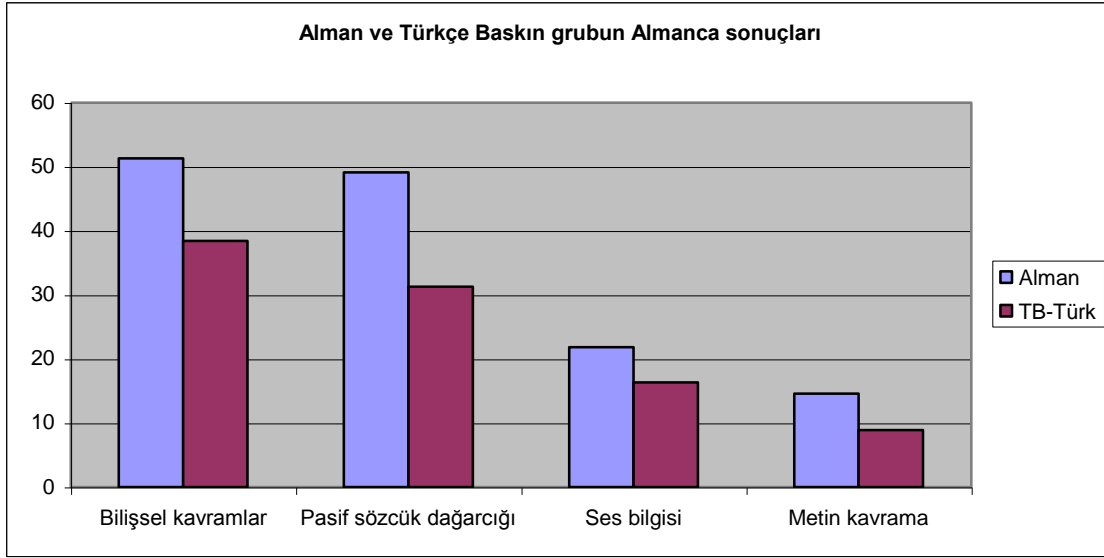
Grafik 1: Alman ve AB-Türk gruplarının Almanca test sonuçları

Grafik-1’de görüldüğü gibi tek dilli Alman çocukları ve Almancası baskın olan Türk çocukları arasında Almanca becerileri açısından önemli farklılıklar görülmektedir. Yapılan t-test sonuçları bu farkın anlamlı olduğunu göstermektedir. Almancası daha iyi olduğunu söyleyen Türk göçmen çocukları ile anadili Almanca olan Alman çocuklarının Almanca becerileri arasında okula başlamadan önce çok ciddi bir fark görülmektedir. Bu farkın yıllar içinde kapanıp kapanmayacağı ancak ek testlerle ve bu çocukların takibiyle mümkün olabilir. Ancak Türk çocuklarının ciddi bir dezavantajla eğitim yaşamlarına başladıkları ortadadır.

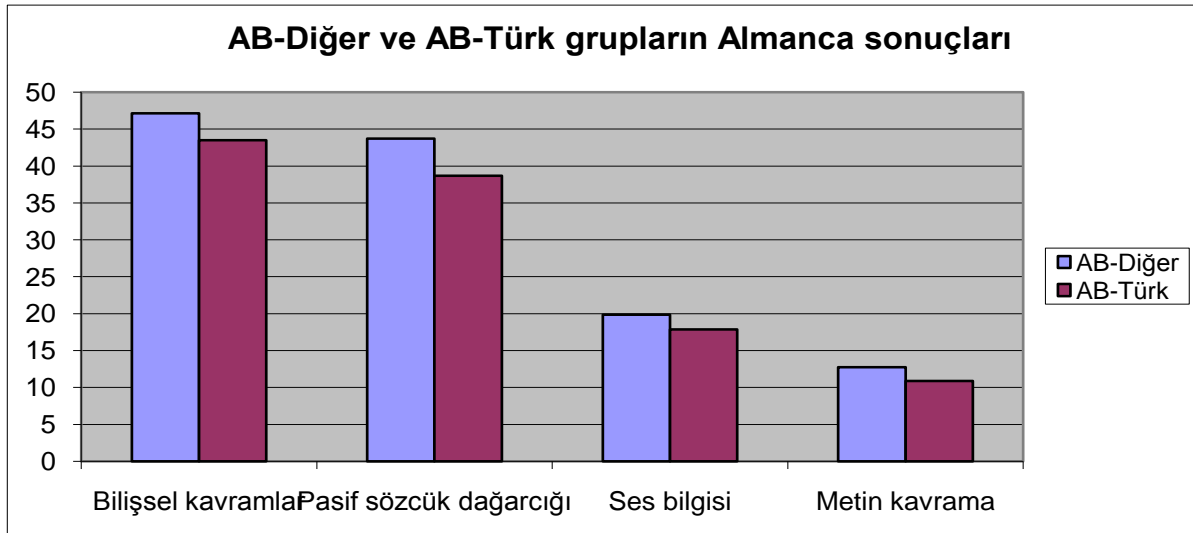
Grafik-2’de görüldüğü gibi tek dilli Alman çocukları ile Türkçesi baskın olan Türk çocuklarının Almanca dil becerileri arasında çok daha belirgin bir fark görülmektedir. Bu sonuçlardan Türkçesi baskın olduğunu söyleyen grubun okulda çok ciddi zorluklar çekeceğini tahmin etmek zor olmasa gerek. Ancak son sözümüzü söylemeden önce diğer sonuçların da dikkatlice incelenmesinde fayda vardır.

Grafik 2: Alman ve TB-Türk gruplarının Almanca test sonuçları

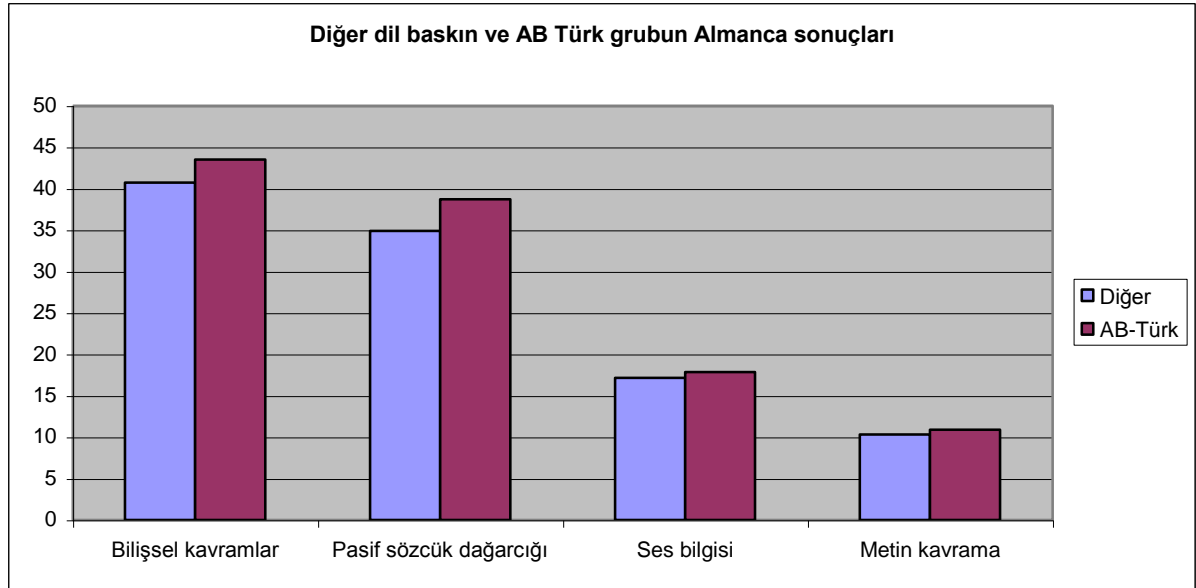
Türk göçmen çocuklarının Almanca dil sonuçları sadece Alman öğrencilere kıyasla zayıf kalmamakta diğer göçmen gruplarla kıyaslandığında da farklılıklar gözelenmektedir. Grafik 3'te görülebileceği gibi Almancası baskın olduğunu belirten Rus, Polonyalı, vb. göçmen çocuklarının Almanca becerileri Almancası baskın olan Türk çocuklarından daha ileridedir.

Grafik 3: Almanca baskın diğer ve AB-Türk gruplarının Almanca test sonuçları

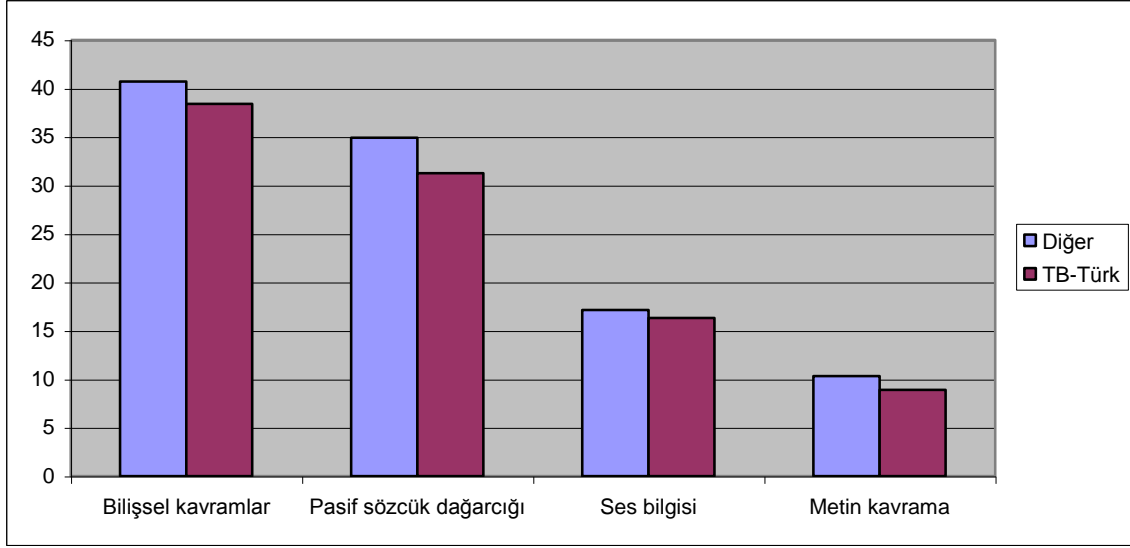
Anadili Almanca olan çocukların test sonuçları diğer tüm gruplardan çok daha yüksektir. Beklenen okulda alınan eğitimle bu farkın ortadan kalkacağı şeklindedir. Ancak okullarda iki dilli eğitimin verilmiyor olması bu beklentiyi biraz zayıflatmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken konu, Almancam daha iyi diyen Türk çocuklarının hem Almanlara hem de diğer etnik gruplardaki çocuklara göre daha zayıf olmalarıdır. Ancak Grafik 4'te görüldüğü gibi Almancam daha iyi diyen Türk çocuklarının anadili baskın diğer göçmen gruplarındaki çocuklara göre daha üstün olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 4: Almanca dışında dilleri konuşan göçmen gruplarla Almancası baskın Türk grubun Almanca test sonuçlarının kıyaslanması

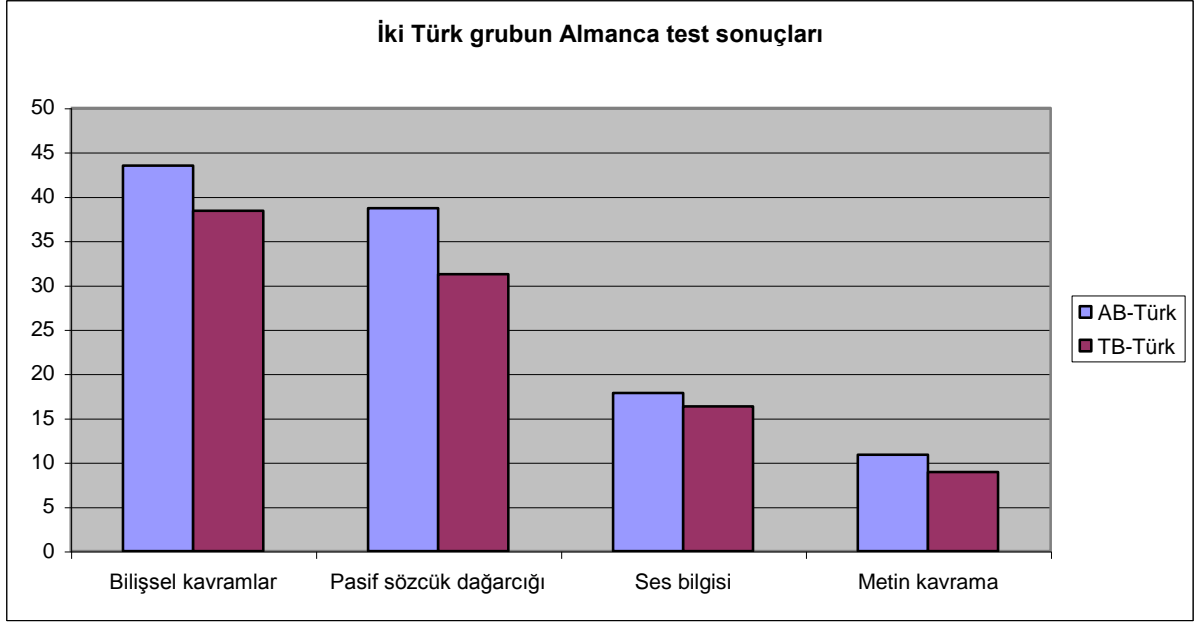
Alınan sonuçlar bilişsel kavramlar ve pasif sözcük dağarcığı açısından Almancası baskın Türk grubun diğer göçmen çocuklarına kıyasla daha iyi olduğunu görüyoruz. Ancak Türkçesi baskın Türk grupla diğer göçmen çocuklarının Almanca sonuçlarını kıyasladığımızda bu farkın Türk grubun aleyhine olduğunu görüyoruz. Grafik 5'te sunulan sonuçlar Türk çocuklarının Almanca becerileri açısından Duisburg kentinde en alt sırada olduklarını göstermektedir.

Grafik 5: Almanca dışında dilleri konuşan göçmen gruplarla Türkçesi baskın Türk grubun Almanca test sonuçlarının kıyaslanması

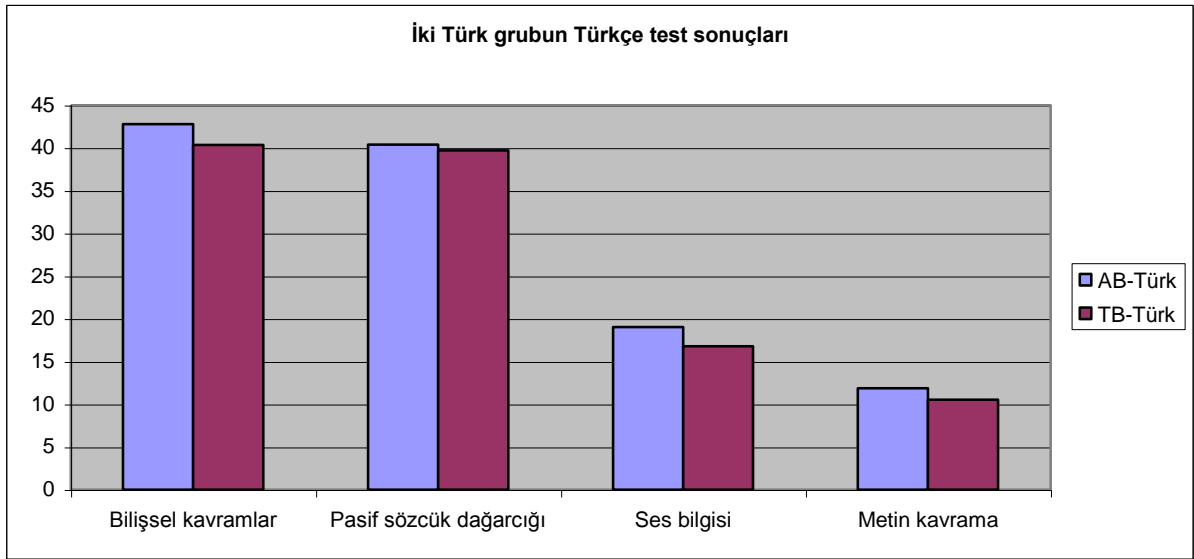
Bu bölümde Almancası ve Türkçesi baskın olduğunu belirten iki Türk grubun Almanca ve Türkçe sınav sonuçlarını kıyaslayarak başlangıçta ortaya koyduğumuz araştırma sorularına yanıt vereceğiz. Beklenildiği gibi Almancam daha baskın diyen Türk çocuklarının diğer Türk grubuna oranla Almanca test sonuçları daha iyidir. Grafik 6’da sunulan sonuçlar bu farkın büyük olduğunu göstermektedir. Bu aynı zamanda çocukların kendi dil becerilerini değerlendirmede ne kadar isabetli bildirimde bulduklarını da gösterdiği için çok anlamlıdır.

Grafik 6: Almanca ve Türkçesi baskın olan iki Türk grubun Almanca test sonuçları

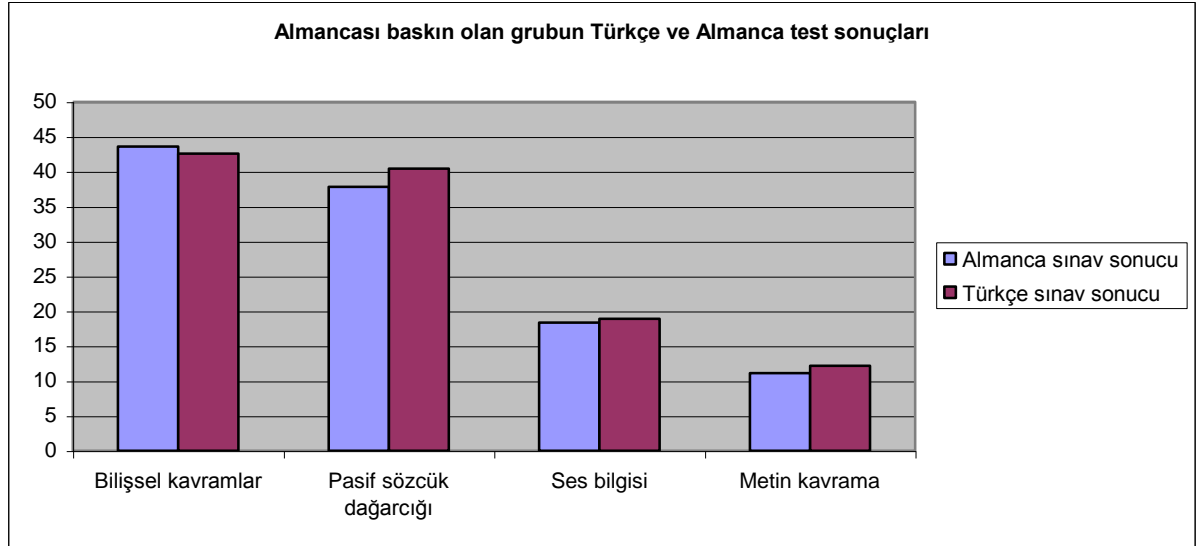
Bu araştırmanın en önemli sonuçları Türkçe test sonuçlarının kıyaslandığında ortaya çıkmaktadır. Almanca dil testinin sonuçları beklenen farklılıkları gösterdiği için doğal karşılanmıştır ancak Türkçe dil testinin sonuçları Türkçem daha iyi diyen Türk çocuklarının Türkçe becerilerinin Almanca daha iyi diyen Türk çocuklarından daha zayıf olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Grafik 7’de bu ilgi çekici sonuçlar sunulmuştur.

Grafik 7: Türkçe test sonuçları

İki dillilikle ilgili bazı temel kavramların çok daha iyi anlaşılması için Grafik 7’de ortaya çıkan sonuç çok önemlidir. Dengeli iki dilliliğin yolu anadil becerilerinde ulaşılan seviyeden geçmektedir. Alınan sonuçlar bunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Almancam daha baskın diyen Türk çocuklarının aslında Türkçelerinin de çok iyi düzeyde olduğu hatta Türkçem daha iyi diyen Türk çocuklarından daha iyi seviyede olduğu anlaşılmaktadır. Cummins’in bağlaşıklık derin yapı hipotezini daha sağlıklı test edebilmemiz açısından Almancam baskın diyen grubun hem Almanca hem de Türkçe test sonuçlarını kıyaslamamız gerekmektedir. Grafik 8’de bu sonuçlar sunulmuştur.

Grafik 8: Almancası daha baskın olan grubun Almanca ve Türkçe sonuçları

Grafik 8’den anlaşıldığı üzere Almancasının baskın olduğunu iddia eden çocukların aslında Türkçe becerileri Almancalarından daha üstündür. Cummins’in hipotezi açısından birinci ve ikinci dil becerileri arasında çok yakın ilişki olduğu tezi bu verilerle doğrulanmıştır. Birinci dilde edinilen beceriler ikinci dile de aktarılmaktadır. Almancam baskın diyen grubun Türkçe dilsel becerilerinin diğer Türk gruptan daha yüksek olması da bağlaşıklık derin yapı tezini tamamen destekler niteliktedir.

Sonuç

İki dillilikle ilgili bulguların yanı sıra bu çalışmanın sonuçları Almanya’da üçüncü kuşak olarak büyüyen Türk çocuklarının eğitim yaşamları ve dil becerileriyle ilgili can alıcı bulgular içermektedir. Her şeyden önce Türk çocuklarının bilişsel ve dilsel becerilerinin diğer gruplarla kıyaslandığında çok daha geride olduğu görülmektedir. Anadilde yeteri kadar girdi alamayan Türk çocukları kavramsal gelişimlerini tamamlayamamakta ve akranlarına göre geri kalmaktadırlar. Kavram gelişimi, dil gelişimi ve bilişsel gelişim koşut geliştiği için birinci dilde edinilen becerilerle ikinci dil arasındaki beceriler arasında da yakın bir ilişki söz konusudur. Dil gelişimi eksik kalan Türk çocuklarının zihinsel becerileri de kısıtlı kalmakta bu onların eğitim yaşamlarında çok ciddi zorluklarla karşılaşmalarına neden olmaktadır. Eğitimle ilgili çevrelerin bu bulgulardan çıkarması gereken çok sayıda ders vardır. Her şeyden önce Almanca becerilerinin geliştirilebilmesi için çocukların anadilleri önemli bir araçtır ve bu kaynaktan yararlanılmalıdır. İki dilli eğitim göçmen Türk çocuklarının eğitim yaşamlarında diğer çocuklardan geri kalmamaları için uygulanması gereken yegâne modeldir. Göçmen Türk çocuklarına hizmet götürmesi gereken ve yurt dışındaki Türk çocuklarının anadillerini öğrenmesinden sorumlu olan Milli Eğitim Bakanlığının ilgili mercileri bu verilerden gerekli dersi çıkarmalıdır. Almanya’da eğitim yaşamlarını büyük zorluklarla devam ettirmeye çalışan Türk çocuklarının eğitim geleceğine sahip çıkılmalıdır. Bunun en tutarlı yolu anadiline yapılan yatırımdan geçmektedir.

Alınan sonuçlar iki dilli çocuklarda iki dilin gelişiminin bir biriyle bağlantılı olduğu kuramını desteklemektedir. Özellikle Almanca baskın diyen Türk çocuklarının Almanca ve Türkçe test sonuçları ikinci dilde ulaşılan beceri seviyesinin kesinlikle birinci dildeki beceri seviyesine bağlı olduğunu göstermiştir. Anadilde ulaşılan eşik seviyesi bu çocukların Almanca seviyelerinin belirlenmesinde de önemli bir rol oynamıştır. Sunulan sonuçlar grup temelindedir ve bireysel sonuçların daha derinlemesine incelenmesiyle birinci ve ikinci eşığe ulaşmanın ne anlama geldiği de daha iyi anlaşılabilir.

Sonuçlardan yola çıkarak aşağıdaki tespitleri kolaylıkla yapabiliriz:

- a) Araştırmada yer alan tüm Türk çocuklarının Türkçe becerileri daha baskındır.
- b) Anadili Almanca olan ve Almancası daha baskın olan göçmen çocuklarıyla kıyaslandığında Türk çocuklarının Almanca becerileri çok daha zayıftır.

İkinci konuda daha kapsamlı bir çalışma mutlaka gerekmektedir. Özellikle diğer yeni göçmen gruplara kıyasla Türk çocuklarının dil becerilerinin çok geride olmasının nedenleri mutlaka saptanmalıdır. Ortaya çıkan sonuçlar daha çok Alman eğitim planlayıcılarına mesaj vermektedir. Yıllardır *submersion* diye bilinen “at havuza ister boğulsun, ister yüzün” yaklaşımıyla Almanca öğretmenin mümkün olmadığı ortadadır. Anadilde okuma yazma becerileri geliştirilmeden ikinci dilin etkili bir şekilde öğrenilmesi mümkün olamamaktadır. Duisburg nüfusunun %29’unu oluşturan Türk öğrenci kitlesinin eğitimdeki başarısı anadilde alacakları destek eğitime bağlıdır. Almanya’da uygulanan Türkçe testinin Türkiye’de tek dilli çocuklara uygulanmasıyla ortaya çok daha anlamlı sonuçlar çıkacak ve anadildeki eşikler tespit edilebilecektir.

Bu çalışmadan ders alması gereken en önemli grup ise Batı Avrupa’daki Türk varlığının önemini bilenler olmalıdır. Türkçe becerisi geliştirilmeyen Türk çocuklarının Almancayı yeterli düzeyde öğrenemediği gerçeğinden yola çıkarak göçmen çocuklarına mutlaka nitelikli Türkçe dersleri sağlanmak zorundadır. Aksi halde hem Türkçeleri hem de Almanca dil becerileri kısıtlı bir kuşak ortaya çıkacaktır. Türk gençlerinin mevcut eğitim profilleri bu durumun kanıtı gibidir. En düşük düzeyde okullara giden ve %25 civarında diploma almadan okulu terk eden bir gençlik Batı Avrupa’daki Türk imajını zedelemeye devam edecektir. İşsiz ve niteliksiz kitlelerin ne yaşadıkları ülkelere ne de Türkiye’ye faydaları olacaktır. Artan eğitim sorunları sosyal sorunlara dönüşecek ve Türkiye ve AB ilişkilerini de çok olumsuz etkileyecektir. Uzun vadede çok daha sorunlu bir Türk göçmen profilinin önüne geçmek için tek yol Türkçe eğitimini ciddiye almaktır. Anadili bilgi ve becerisi gelişkin kuşakların buldukları ülkenin dilini ve kültürünü de çok daha iyi düzeyde öğreneceği unutulmamalıdır. TASAM gibi düşünce kuruluşlarının bu makalede sunulan akademik bulguları çok iyi değerlendirmesi gerekmektedir.

Kaynakça

Ammermüller, A. (2005). Poor Background or Low Returns? Why Immigrant Students in Germany Perform so Poorly in PISA, Discussion Paper No. 05-18, <http://opus.zbw-kiel.de/volltexte/2005/2908/pdf/dp0518.pdf> (last checked 20/11/2006)

Baker, C. (2004). *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.

Cummins, J. (1979). Linguistic interdependence and the educational development of bilingual children. *Review of Educational Research*, 49, 222-51.

Cummins, J. (1977). Cognitive factors associated with the attainment of intermediate levels of bilingual skills. *Modern Language Journal*, 61, 3-12.

Driessen, G., Van der Slik, F., & de Bot, K. (2002). Home language and language proficiency: A large-scale longitudinal study in Dutch primary schools. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 23, 3, 175-194.

Klatter-Folmer, J. (1996). *Turkse Kinderen en hun schoolsucces*. Ph.D Dissertation, Tilburg University, Tilburg: Tilburg University Press.

Konak, Ö., T. Duindam, & F. Kamphuis (2005). *Cito-sprachtest. Verslag van een onderzoek naar taalprofielen bij jonge kinderen in Duisburg met gebruikmaking van een meertalige toets als meetinstrument*. Arnhem: Cito

Leseman, P.P.M. & van Tuijl, C. (2001). Home Support for Bilingual Development of Turkish 4–6-year-old Immigrant Children in the Netherlands: Efficacy of a Home-based Educational Programme. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 22, 4, 309-324.

Verhoeven, L., G. Extra, Ö. Konak, G. Narain, & R. Zerrouk (1990). *Toets Tweetaligheid*. Arnhem: Cito.